

N:o 49.

Af herr **Widmark, Henrik**, om upplåtelse af odlingslägenheter
å kronoparkerna i Norrland.

Efter afvittringen, hvilken har till sitt syfte att dels skilja enskildes mark från kronan, dels att å den senare genom upplåtande af mark, som egnar sig för odling, till hugade sökande och genom tilldelning af skogsområde i förhållande till odlingslägenheternas omfång och godhet beförtra bosättningar och främja landets uppodling, hafva de norrländska länen mer än mången kan föreställa sig tilltagit i folk-mängd och utveckling. Genom dessa afvittringsåtgärder, hvilka för det nedre Norrland afslutats för flera år sedan, och hvilka äfven, hvad Vester- och Norrbottens läns kustland vidkommer, för några år sedan äro bringade till slut, har en stor mängd nybyggesanläggningar kommit till stånd och nya hemman, ja, hela byar växt upp i omarkerna, hvarigenom så att säga stora trakter flyttats ned till den odlade bygden. Man har emellertid velat hålla före, att dessa nybyggen i främsta rummet tillkommit för skogens skull och att mindretalet afsett verklig uppodling. Genom en mängd tid efter annan emanerande nådiga föreskrifter har dock staten sökt hålla hand öfver, att odlings- och byggnadsskyldigheter ej eftersatts, att skogen, som tilldelats nybyggen, ej sköflats och att desamma ej fallit i ödesmål.

Om det å ena sidan icke kan förnekas att flera exempel kunna framdragas derpå, att nybyggesanläggningar anmälts förnämligast för skogens skull, så hafva dock ovedersägligt de allra flesta ansökare af nybyggen tillhörande allmogeklassen haft det målet till ögonmärke att erhålla eget hem, att odla mark och bryta bygd samt att dymedelst bereda utkomst åt sig och de sina. Att detta senare i allmänhet lyckats, härleder sig lika mycket af norrländingens sträfvan att varda sin egen, att erhålla en egen torfva att råda öfver och af den tillgång på tjenlig

odlingsmark, som flerstädes uti de norrländska landskapen är förefintlig, som ock deraf, att den antagne nybyggaren under de första åren, då af jorden icke kunnat erhållas nämnvärdt till lifsuppehållet, genom arbete i skogen, genom afverkning och försäljning af virke från det område, som tillagts nybygget, erhållit bidrag till sin och de sinas utkomst. Ju värdefullare skogsmark, som tillfallit nybygget, ju begärligare har det visat sig varda för sågverksegaren och ju trägnare hafva ansträngningarna från dennes sida varit att söka åtkomma detsamma. Den frestelse, som ligger uti utsigten att därför erhålla en efter hans uppfattning betydlig penning, har ofta nog för den förste nybyggesupptagaren, allmogemannen, varit omöjlig att motstå. Nybygget har öfverlåtits till sågverksegaren, hvilken visserligen med mera kraft pådrifvit sjelfva odlingsarbetet för att så fort som möjligt få det skattefritt och, hvad de utom lappmarkerna belägna nyhemmanen angår, förvärfva fri dispositionsrätt öfver den desamma tilldelade skogsmarken. Den fara, som antagits ligga deri, att skogen derefter skulle komma att sköflas, odlingsarbetet afstanna och jordbruket falla i vanhäfd, har dock visat sig mera inbillad än verklig. Den noggranna kontroll vederbörande myndigheter hållit öfver att de skyldigheter fullgöras, som åligga nybyggesinnehafvare, har i detta hänseende visat sig verksam, hvarigenom ock sträfvandet att öfverkomma nybygge, åtminstone hvad öfre Norrland angår, bland sågverksegarne under de senare åren märkbart aftagit, enär de kommit i erfarenhet deraf, att de kostnader, som i deras händer paras med uppehållande af jordbruket å ett nyhemman i förening med skogshandteringen å detsamma, varda så stora, att det påtagligen varder till större fördel att blott uppträda såsom köpare af från hemmanet afverkad virke.

Uti lappmarkerna, der afvittringen blott inom en del socknar är bringad till slut, anläggas äfven nybyggen i sammanhang med denna förrättning, men den skog som dervid tilldelas nybyggen, så väl som den skog som utskiftas till gamla hemman, står derinom i inskränkt disposition, det vill säga att denna icke får för afsalu tillitas annat än efter utsynning och utstämpling af vederbörande revirförvaltare, i likhet med å de nybyggen inom kustlandet, för hvilka påbudna byggnads- och odlingsskyldigheter blifvit eftersatta.

De efter afvittringen uppkomna öfverloppsmarkerna hafva, hvad kustlandet angår, genom under 1860-talet utfärdade föreskrifter, der dessa marker icke tillförene blifvit förklarade såsom kronoparker, undergått en omständlig undersökning och reglering, hvarigenom de öfverloppsmarker, som legat olämpligt till och varit af mindre betydenhet an-

tingen förenats med gamla hemman mot ökeskatt, eller, der odlingslägenheter funnits, indelats till nya hemman eller försålts till enskilde, eller, när de befunnits lämpliga till kronopark, till sådan afsatts och stälts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Uti den för lappmarkerna gällande afvittringsstadgan är visserligen stadgadt, att nybyggen få anläggas såväl i sammanhang med som efter afvittringen, men till följd af bestämmelserna, att kronoparker skola afsättas före afvittringen och före tilldelningen af områden för nybyggen i sammanhang med denna förrättning, hafva, åtminstone uti Norrbottens län, stora trakter förklarats för kronopark, innan någon afvittringsåtgärd egt rum. I öfrigt läser väl, efter afslutad afvittringsförrättning inom de särskilda lappmarkssocknarna, likartad undersökning, som den här ofvan omnämnda, komma att öfvergå öfverloppsmarkerna nedanom kulturgränsen, d. v. s. inom de områden, der enligt afvittringsstadgan nybyggen äfven efter afvittringen skulle få anläggas. Denna undersökning skall för visso hafva till resultat, att den betydligaste delen af dessa öfverloppsmarker varder kronopark, hvadan å dem, likasom ock å de före och i sammanhang med afvittringen afsatta, några nybyggesanläggningar med tilldelande af skogsområden deraf nu icke kunna komma i fråga.

Inom Norrland och isynnerhet inom Vester- och Norrbottens län hafva derföre kronoparker bildats i betydligt omfång. För hvarje år som går hän och i mån som afvittringsåtgärderna inom lappmarkssocknarna afslutas ökas deras antal och areal. De skogsdomäner, som sålunda bildas, gifva redan nu statsinkomst, hvilken antagligen med tiden skall väsentligt tillväxa och lemna derjemte trygghet derför, att vidsträckt områden i Norrland icke skola varda utsatta för det slag af skogssköfving, som yxan åstadkommer. Har man sålunda visshet derom, att skogen å dessa skogsdomäner skall väl vårdas och ökas i värde, kan man dock ej förbise den omständigheten, att inom dessa stora områden finnas odlingslägenheter, hvilkas rätta tillgodogörande nu gällande stadganden försvåra, för att icke säga omöjliggöra. Genom underlåtande af dessa lägenheters uppodling skulle icke allenast staten beredas ökade fördelar, utan äfven tillfälle till skapande af hem uppstå samt arbete och utkomst tillkomma många.

Är nemligen den satsen fullgiltig, att mark, som egnar sig för odling, bör till sådan användas och att mark, som förnämligast egnar sig för skogsbruk, bör framgent derför bibehållas och sammanbindes denna sats med det faktum, att i allmänhet det förstnämnda slaget af mark skog antingen ej växer eller ock då den förekommer är af dålig beskaffenhet och af ringa saluvärde, så torde deraf varda en

följd, att åtgärder böra vidtagas, syftande derhån, att den anvisning för markens rätta användning, som ligger uti sjelfva dess naturbeskaffenhet, vid skötseln af skogsdomänerna i Norrland varder följd. Härvid torde den invändningen kunna framställas, att, enär afvittringen haft till ändamål att indela nyhemman af all mark, som befunnits för sådanas upptagande tjenlig, det icke kan återstå odlingsmark af någon betydighet inom kronoparkerna, men den invändningen saknar all befogenhet för de trakter, hvilka före afvittringen afsatts till kronoparker utan föregående undersökning om markens beskaffenhet och har ringa betydelse äfven för många på annat sätt tillkomna kronoparker, der ansökningar om nybyggesanläggningar icke förekommit och således anledning att vid afvittringen egna dem i odlingsafseende en omständigare undersökning icke varit för handen. Invändningen förlorar äfven i betydelse derigenom, att uppfattningen om hvad som är att hänföra till odlingsmark på senare tider blifvit en annan än den, som tillförene gält. I stället för att denna förr söktes å högländ mark, der odlingen kräfde mycket arbete, men der frost sällan föll, hafva under de senare åren de norrländska myrmarkerna, hvilka upptaga stora vidder och hvilka flerstädes bestå af djup och väl förmultnad dy samt kultiverade lemna goda foderskördar, intagit främsta rummet såsom odlingsmark. Dernäst har uppmärksamheten vändt sig till och upprödning egt rum af bäck- och elfstränder, hvilka talrikt förekomma och hvilka väl och ändamålsenligt skötta afkasta ett värdefullt foder. Man har sålunda numera en helt annan och en riktigare uppfattning om huru den mark bör vara beskaffad, som i främsta rummet bör utgöra föremål för odling, och deri ligger ock en väsentlig orsak dertill, att man inom kronoparkerna, i synnerhet uti de tvenne nordligaste länen, har en myckenhet af odlingslägenheter, hvilka man tillförene ansett såsom alldeles värdelösa.

Det är å detta förhållande jag ansett mig böra fästa Riksdagens uppmärksamhet, på det, för händelse det allmänna omdöme jag fält befinnes grundadt, åtgärder må vidtagas, genom hvilka dessa å statsskogarne förefintliga odlingslägenheter må kunna i en snar framtid börja tillgodogöras och dymedelst bringa allmän en enskild fördel.

Den stora del af befolkningen uti Norrland, som kallas lös och som egentligen hemtar sitt uppehälle från skogsarbete och timmerflottning, d. v. s. den befolkning som förnämligast kan sägas stå i trävarurörelsens tjenst, har äfven den samma åtrå, som ofvanför är vidrörd, att få eget hem, egen härd, att varda bofast, att erhålla ett mål att sträfva mot samt att söka bereda sig en säker och beräknelig årsinkomst. Vid arbetet i skogarna spanar arbetaren efter lämpliga

boplatser och beser de goda odlingslägenheter, som här och hvar finnas i de allmänna skogarna. Han bär ock ständigt på tungan ord, som tyda på en djupt känd önskan att varda satt i tillfälle å dylika odlingslägenheter få nedlägga arbete, i den öfvertygelsen att hans ställning skulle varda mindre vanskelig, än den af konjunktorens vexlingar så beroende, i hvilken han befinner sig. Kan en sådan önskan tillmötesgå på samma gång som dermed kan länkas samman fördelen för det allmänna, så bör detta enligt mitt förmenande icke underlåtas.

Att arbetet inom kronoparkerna icke uteslutande skall syfta på afverkning af skog och på underlättande af dess utdrifning, utan äfven derpå, att skogen erhåller en ändamålsenlig vård och varder forstligt väl skött, derom torde ej åsigterna vara delade. Deras vidsträckthet, fåtalet af bevakare i förhållande till denna, bristen af bostäder inom och aflägsenhet från sådana utom kronoparkerna är ett hinder för införandet af verklig skogsvård. Blott den omständigheten att folk icke derinom finnes till hands när skogseld utbryter — elden har uti Norrland hittills ödelagt långt mera skog än yxan — gör att denna tager fart och hinner öfvergå stora vidder, innan folk samlats för att söka sätta en gräns för dess framfart, hvilket ofta då varder ett långvarigt och svårt arbete. Detta och mycket annat, som skulle kunna andragas, gifver ovedersägliga bevis därför, att det för kronoparkernas vård skulle vara fördelaktigt, om inom dem funnes en bofast stam af skogsarbetare, hvilka, jemte det de vore berättigade att upptaga till odling lämplig mark, skulle hafva åliggande i afseende på skogsvården inom bestämdt område och skulle vara redo, när de påkallas, att verkställa erforderliga arbeten inom kronoparken, mot erhållande af betalning för den tjenstbarhet, som de dervid fullgöra.

Med anledning af de antydningar, som här ofvan lemnats, får jag härmed vördsamt hemställa, att Riksdagen behagade taga uti öfvervägande, huruvida det icke skulle vara med statens fördel öfverensstämmande, att å kronoparkerna uti Norrland få bosättningar till stånd genom upplåtelse af odlingsmark och anvisning af lämpliga byggnadsplatser. Sådana upplåtelser skulle meddelas af kongl. domänstyrelsen, hvilken ock skulle handhafva alla anordningar för denna angelägenhet.

Finner Riksdagen sådana upplåtelser, hvarom här är fråga, böra ega rum, torde de grunder bestämmas, som dervid böra följas. Såsom sådana tillåter jag mig föreslå följande:

att å kronopark belägna odlingslägenheter skola till den begränsning, som skogens vård och skötsel kräfver, under namn af skogstorp af kongl. domän-

styrelsen upplåtas till sökande, hvilka hafva god fräjd och äro fullt arbetsföre;

att de lägenheter, som sålunda afsättas till skogstorp, skola noggrant beskrivas och till området å marken begränsas;

att virke till erforderliga byggnader å skogstorpets få från kronoparken efter utsyning tagas och att nödig vedbrand får från kronoparken efter anvisning hemtas af vindfäld och torr skog;

att i afseende på frihetsår, odlings- och byggnadsskyldighet de bestämmelser för krononybyggen, som för närvarande gälla, skola i tillämpliga delar för skogstorp äfven vara gällande;

att skogstorpens skall anvisas visst område af kronoparken, inom hvilket han skall tillse, att skogsåverkan eller annan skadegörelse icke må ega rum;

att skogstorpens skall mot betalning på kallelse deltaga i arbeten inom kronoparken, genast inställa sig vid brandstället, när skogseld yppas derinom, samt i öfrigt ställa sig de föreskrifter till efterrättelse, som af revirförvaltaren meddelas;

att skogstorpens efter frihetsårens slut skall erlægga de onera till stat och kommun, som komma att skogstorpets påhvila;

att kongl. domänstyrelsen i öfrigt skall ega att meddela de bestämmelser rörande torpet och torparen, som må finnas erforderliga.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 28 januari 1888.

H. A. Widmark.
